

Frændafundur 7

Íslensk-færeysk ráðstefna, Reykjavík, 21.–22. ágúst 2010

Árið 1990 gerðu Heimspekideild Háskóla Íslands (síðar nefnd Hugvísindadeild Háskóla Íslands; hún rann inn í Hugvísindasvið Háskóla Íslands 2008) og Fróðskaparsetur Íslands samning um rannsóknasamvinnu. Á grundvelli þessa samnings hafa þessir aðilar hingað til haldið sex ráðstefnur, á þriggja ára fresti, til skiptis í Reykjavík (fyrst 1992) og Þórshöfn, um fjölbreytileg viðfangsefni á sviði íslenskra og færeyskra fræða. Ráðstefnuröðinni var gefið heitið Frændafundur, en það orð kemur fyrir bæði í færeysku og íslensku. Í kjölfar allra Frændafundar-ráðstefnanna hafa verið gefin út ráðstefnurit. Geyma þau til samans um hundrað greinar og eru samtals um 1450 blaðsíður.

Ráðstefnan Frændafundur 7 er haldin á vegum Hugvísindasviðs Háskóla Íslands og Fróðskaparseturs Føroya í samvinnu við Norræna húsið. Nefndir á vegum tveggja fyrstnefndu stofnananna annast undirbúning ráðstefnunnar og framkvæmd hennar. Nefndirnar eru skipaðar sem hér segir:

Færeyjanefnd Hugvísindasviðs Háskóla Íslands

Auður Hauksdóttir

Dagný Kristjánsdóttir

Hjalti Hugason

Ingi Sigurðsson, formaður

Magnús Snædal

María Garðarsdóttir, ritari

Íslandsnevnd Fróðskaparseturs Føroya

Anfinnur Johansen

Jonhard Mikkelsen

Jóhan Hendrik W. Poulsen

Lena Reinert

Malan Marnersdóttir

Turið Sigurðardóttir, formaður

Styrktaraðilar

Eftirtaldir aðilar styrktu ráðstefnuhaldið með fjárframlögum ráðstefnuhaldsins og með öðrum hætti

Letterstedska föreningen

Stiftelsen Clara Lachmanns fond

Norræna húsið

Mentanargrunnur Landsins, Føroyar

Menningarstofa Reykjavíkurborgar

Sendistova Føroya í Reykjavík

Rannsóknarsjóður Hugvísindastofnunar Háskóla Íslands

Rektor Háskóla Íslands

Laugardagur 21. ágúst

Fundarstaður: Fyrirlestrasalur í Þjóðminjasafni Íslands

Fundarstjóri fyrir hádegi: Höskuldur Þráinsson

Fundarstjóri eftir hádegi: Zakaris Svabo Hansen

- 9:20 Ráðstefnan sett – Ástráður Eysteinnsson, forseti Hugvísindasviðs Háskóla Íslands, flytur ávarp
- 9:30 Unnur Dís Skaptadóttir: Íslendingar í Færeyjum
- 10:00 Ólöf Garðarsdóttir: Á faraldsfæti. Þáttur aðfluttra í vexti Seyðisfjarðar við lok 19. aldar
- 10:30 Kaffihlé
- 11:00 Valgerður Jónsdóttir: Stokkur og spølaskjúrt
- 11:30 Jóan Pauli Joensen: Føroyskt matarhald og føroysk matmentan
- 12:00 Matarhlé – matarsmakk í boði Sendistovu Føroya og Norræna hússins
- 13:00 Annfinnur í Skála: Føroyar í stríðsárunum
- 13:30 Ragnheiður Kristjánsdóttir: Íslenskt samfélag í heimsstyrjöld
- 14:00 Høgni Djurhuus: Hva er a fretta? Tíðindaflutningurin báðar vegir millum Føroyar og Ísland
- 14:30 Kaffihlé
- 15:00 Beinta í Jákupsstovu og Auður Styrkársoóttir: Samanburður á stöðu kvenna í politikki í Føroyum og Íslandi / Samanburður á stöðu kvenna í stjórnmalum í Færeyjum og á Íslandi
- 15:30 Petur F. Zachariassen: Lutfalsval og valdømisleistar í Føroyum og Íslandi seinastu 100 árin
- 16:00 Firouz Gaini: Ungdømslív í krepputíð: Ein lýsing av gerandislívinum og vølfærdini hjá íslenskum og føroyskum skúlaungdømi síðan ár 2000

Sunnudagur 22. ágúst

Fundarstaður: Fyrirlestrasalur í Norræna húsinu

Fundarstjóri fyrir hádegi: Turið Sigurðardóttir

Fundarstjóri eftir hádegi: María Anna Garðarsdóttir

- 9:00 Bjarki M. Karlsson, Halldóra Kristinsdóttir, Jón Símon Markússon, Kristín Lena Þorvaldsdóttir, Kristján Árnason, Sigrún Gunnarsdóttir: Um hljóðkerfislegan breytileika í færeysku
- 9:30 Jóhannes Gísli Jónsson og Kristín Þóra Pétursdóttir: Fallstjórn lýsingarorða í íslensku og færeysku
- 10:00 Þórhallur Eypórsson: Færeyska tilraunaeldhúsið. Breytingar á fallmörkun í þolmynd
- 10:30 Kaffihlé
- 11:00 Hjalmur P. Petersen: Móttøku- og keldumálsvirkni
- 11:30 Yelena Sesselja Helgadóttir: Hildibrandskviða á færeyska vísu
- 12:00 Matarhlé
- 13:00 Guðmundur B. Kristmundsson: Samskipti Færeyinga og Íslendinga á sviði menntamála
- 13:30 Kristján Sveinsson: Samgöngur milli Færeyja og Íslands frá miðbiki 19. aldar til samtíma
- 14:00 Jens Pauli A. Nolsøe: Handilsviðurskiptini millum Føroyar og Ísland
- 14:30 Kaffihlé
- 15:00 Ágústa Guðmundsdóttir, Bjarki Stefánsson, Hilmar Hilmarsson, Jón Bragi Bjarnason: Ensím úr færeyskum þorski í PENZIM?
- 15:30 Hans Andrias Sølvará: Gudfrøðistreymar og trúarligar vekingarrørslur í Føroyum og Íslandi
- 16:00 Ráðstefnunni slitið

Íslendingar í Færeyjum

Unnur Dís Skaptadóttir

Íslendingar eru stærsti erlendi þjóðernishópurinn í Færeyjum (fyrir utan Dani). Í fyrirlestrinum mun ég skoða flutninga Íslendinga til Færeyja á síðustu áratugum. Íslendingar og Færeyingar líta á sig sem frændþjóðir og tala ekki um hvern annan sem innflytjendur og varla sem útlendinga. Enda hefur margt verið líkt með þjóðunum bæði menningarlega og hvað atvinnuvegi varðar. Þessir flutningar Íslendinga til Færeyja eru þó líkir fólksflutningum almennt í ljósi þess að oft á tíðum tengjast þeir atvinnu og hjúskap eins og almennt er með flutninga fólks. Líkt og aðrir innflytjendahópar hafa Íslendingar í Færeyjum stofnað með sér samtök og halda í tengslin við heimalandið. Mikil efnahagsleg og menningarleg samskipti eru milli landanna. Í fyrirlestrinum eru skoðaðir þættir sem tengjast þessum fólksflutningum á síðustu áratugum og spurningum varpað fram um hvort hér sé um flutninga að ræða sem flokka má og rannsaka á sama hátt og aðra flutninga fólks milli landa.

Á faraldsfæti. Þáttur aðfluttra í vexti Seyðisfjarðar við lok 19. aldar

Ólöf Garðarsdóttir

Í erindinu verður sjónum beint að Seyðisfirði við lok 19. aldar. Á þessum umbrotatímum í íslensku samfélagi fjölgaði íbúum ört í þéttbýli. Á fáum stöðum á landinu urðu þó róttækari breytingar á atvinnu- og búsetuháttum en á Seyðisfirði og á síðasta áratug 19. aldar fjölgaði íbúum í bænum um helming. Það gefur auga leið að vöxtur bæjarins á þessum tíma byggðist öðru fremur á miklum fólksflutningum. Leitast verður við að varpa ljósi á þann fjölmenna hóp einstaklinga sem kom til bæjarins. Sérstök áhersla verður lögð á hlut útlendinga, einkum þó Færeyinga.

Athygli vekur að stór hluti þeirra sem fluttust til Seyðisfjarðar á uppgangstímunum við lok 19. aldar fluttu um langan veg. Stór hluti íbúa á Seyðisfirði um aldamótin 1900 hafði þannig komið þangað frá sjávarbyggðum á suðvesturhorni landsins. Útlendingar voru einnig umsvifamiklir á Seyðisfirði; samkvæmt manntalinu 1901 voru 10% húsráðenda á Seyðisfirði útlendingar. Vert er að hafa í huga að á sumarvertíð fjölgaði íbúum bæjarins umtalsvert og voru útlendingar fjölmennir í þeim hópi. Hér verður vikið að þætti þessara einstaklinga í mannlífnu á Seyðisfirði en megináhersla verður þó lögð á þá sem höfðu fasta búsetu á staðnum ýmist til lengri eða skemmri tíma.

Stokkur og spólaskjúrt

Valgerður Jónsdóttir

Fyrirlesturinn fjallar um þjóðbúninga Íslendinga og Færeyinga. Búningunum er lýst stuttlega hverjum fyrir sig og sýndar myndir. Síðan er rætt um notkun búninganna og hvernig þeir hafa þróast í hvoru landi fyrir sig.

Føroyskt matarhald og føroysk matmentan

Jóan Pauli Joensen

Fyrilesturin er ein lýsing av føroyskum matarhaldi og føroyskari matmentan í einum longri siðsøguligum høpi, har greitt verður frá mati og matarhaldi í eldri siðbundnari føroyskari matmentan. Greitt verður frá teimum broytingum sum eru farnar fram og eisini verður greitt frá áhaldi í matmentanini har siðbundin matur heldur fram í dagliga húsarhaldinum. Nomið verður við hvussu matur er vorðin ein partur av teirri tjóðskaparligu menningini í einum meira almennum høpi. Tann stóra broytingin, sum er farin fram á matstovum tey seinastu árinu og trupulleikunum hjá matstovunum at kunna borðreiða við føroyskari matframleiðslu eitt nú føroyskum lambskjøti, tí Føroyar ikki hava løggild sláturhús, verður eisini lýst. At enda verða royndirnar at gera tað nýggju norðurlendsku matmentanina sum ein part av nýmótans føroyskari gastronomi lýst.

Føroyar í stríðsárunum

Annfinnur í Skála

Lagt verður fyri við stuttum broti um Føroya søgu frá byrjan 19. aldar til 1940. Síðan verður greitt frá, hvussu týska hersetingin av Danmark og bretska hersetingin av Føroyum ávirkaðu føroyskan politikk og hvussu stríðið ávirkaði føroyskan búskap og samfelag. At enda verður sligið fast, at heimsstríðið gjørdi, at Føroyar sluppu úr amtsstøðuni og at politisk hugsan í Føroyum broyttist.

Íslenskt samfélag í heimsstyrjöld

Ragnheiður Kristjánsdóttir

Míningar þjóða um seinna stríð eru margbreytilegar og eins sagnaritun þeirra um stríðsárin. Ástæðan er sumpart augljós; reynsla Póllands annars vegar og Íslands og Færeyja hins vegar er varla sambærileg. Íslendingar telja sig hafa átt gott stríð. Efnahagurinn batnaði, þeir voru fátækir en urðu ríkir. Samt var sambúðin við hernámslið Breta og Bandaríkjamanna ekki átakalaus. Samskipti íslenskra kvenna og hermanna ollu uppnámi á sínum tíma og ýmsum fannst að sjálfstæði landsins væri ógnað. Flestir hafa þó talið að Bretar og Bandaríkjamenn hafi eftir atvikum komið vel fram við Íslendinga.

Staðsetning landa í heimsstyrjöldinni hafði þannig mikið að segja en líka þjóðerni og kyn. Það skipti máli hvort maður var gyðingur, karl eða kona, hvort maður tilheyrði þjóð sem sendi hermenn á vígvöllinn, hvort landið var hernumið og þá hvort hernámsliðið var þýskt, breskt eða bandarískt.

Þó virðist hægt að alhæfa um sumt. Ákveðnar samfélagsbreytingar voru þverþjóðlegar (e. transnational). Í erindinu verður fjallað um sagnaritun um íslenska stríðið og tengsl hennar við aðra þætti þjóðarsögunnar.

Jafnframt verða samfélagsbreytingar stríðsáranna skoðaðar í þverþjóðlegu samhengi. Sérstaklega verður sjónum beint að stöðu kvenna annars vegar og verkafólks og verkalýðshreyfingar hins vegar.

Hva er a fretta?
Tíðindaflutningurin báðar vegir millum Føroyar og Ísland
Høgni Djurhuus

Hva er a fretta? Hvað er að frétta? Nakað nýtt? Hvat veitst tú?

Tey 34 árin, eg havi arbeitt sum tíðindamaður í Føroyum, hevur ikki verið nakar regluligur tíðindaflutningur millum londini bæði. Av og á hava fjølmiðlar í báðum londum tó havt fastar tíðindaaveitarar í hinum landinum. Men samanumtikið hevur ikki verið nakað að frétta hvønn dag, verri enn so.

Vit frætta bara, tá okkurt serstakt er á vási, val, bankaskrædl, eldgos, landsdystur í fót bólti, sjáldsamar sjúkur, poppsangur.

Í Føroyum er, tíverri, ikki stórvegis áhugi fyri tí, sum hendir í hinum Norðurlondunum, tá Danmark sjálvandi er undantikið.

Og nú at kalla øll sleppa á netið, kunnu allir føroyingar frætta úr Íslandi og allir íslendingar úr Føroyum, tá tey vilja. Tað eru tey, sum skilja málið so dánt. Tí tað er ein mýta, at føroyingar skilja íslenskt og íslendingar føroyskt.

Loysnin er tíðindi á enskum. Tí ikki er væntandi, at tey, sum stýra tíðindamiðlunum í báðum londum, fara at leggja seg eftir at hava fleiri tíðindi úr ávikavist Íslandi og Føroyum. Líkteljingin í Irak og Afganistan kemur framum.

Samanburður á stöðu kvenna í politikki í Føroyum og Íslandi
Beinta í Jákupsstovu og Auður Styrkársoóttir

Fram til ártúsundskiftið var tað so, at lutfalsliga færri kvinnur vórðu valdar til útnorðurtingini enn til hini norðurlendsku tingini. Úrslitið av altingsvalinum í 1999 var, at 35% av teimum valdu vórðu kvinnur, og nú er hetta tal 43%. Í Grønlandi eru 39% av landstinglimunum kvinnur. Bert í Føroyum er kvinnumboðanin framvegis vánalig: Til seinasta lögtingsval vórðu sjev kvinnur valdar, tvs 21%, og tá summar teirra fóru í landsstýrið, fór talið niður í fimm. Prosentparturin er nú 15%. Millum heimsins lond er Ísland á 5. plássi, Grønland á 10. og Føroyar á 80.

Hví munnu tað vera so fáar fólkavaldar kvinnur Løgtinginum? Vit fara at lýsa, hvussu politiska kervið kann og man ávirka kynslutfallið á Altingi og Løgtingi. Ástøðiligt grundarlag er m.a. traktmyndilin hjá Pippu Norris (2004), har peikað verður á, hvussu eftirspurningur og útboð av kvinnum sum fólkavald umboð ávirkast av

- 1) Hugburði í samfelagnum til kvinnuluttøku
- 2) Valskipan (lutfalsval, valdømi, raðfesting av valemnum á listunum, kvotering)
- 3) Uppstillingarmannagongd (floksskipan, flokslýdni og floksraðfesting av kynsjavnvág)
- 4) Hvørji valemni veljarin velur

Lutfalsval og valdømissleistar í Íslandi og Føroyum seinastu 100 árin

Petur F. Zachariassen

Undantikið lögtingsvalið í 2008, tá ið farið varð til eittans valdømi í Føroyum, hava tingvalini í báðum londunum verið skipað við einum valdømissleisti, sum greitt hevur sín uppruna í 1800-árunum, tá ið lóggávuting (lutvíst) vórðu mannað við umboðum valdum eftir einum uppbyti av landinum, t.d. í sýslur ella sóknir.

Valdømissleisturin í Føroyum hevur verið óbroyttur við 7 valdømum (fram til 2004), men í Íslandi hava tillagingar javnan verið framdar, frá at hava 28 valdømi eina tíð til 6 valdømi tey seinastu trý altingsvalini.

Fyrilesturin viðger tann týdning, sum valdømini hava havt fyri valskipanir til Alting og Løgting. Støðugar íbúgvafreðiligar broytingar – frá bygd til bý – hava til tíðir givið stóran mun á, hvat tingsessir hava kostað í atkvøðum í ymsum valdømum. Eitt áhaldandi krav um lutfalsval, t.e. at allir tingsessir hava á leið sama ‘prís’ í atkvøðum, hevur mangan lagt trýst á at fáa broytingar framdar í valdømissleistinum.

Ungdómslív í krepputíð:

Ein lýsing av gerandislívinum og vælferðini hjá íslenskum og føroyskum skúlaungdómi síðan ár 2000

Firouz Gaini

Fyrilesturin viðger og greinir sosialu, sálarligu og mentanarligu kor ungdómsins við støði í trimum høvuðsspurningum: Hværjir høvuðsmunir og líkleikar eru á føroyskum og íslenskum ungdómi í dag? Á hvønn hátt, kunnu (fíggjarligar) krepputíðir sigast at ávirka gerandislívið hjá ungdóminum? Hvussu lýsa tey ungu sína egnu framtíð í samfelagnum? Fyrilesturin hyggur serliga at teimum 16–19 ára gomlu í miðnámskúlum í Íslandi og Føroyum síðstu árin. Tilfarið, sum fyrilesturin fyrst og fremst grundar á, eru úrslitini í stóru norðurlendsku spurnakanningini “Nordic Youth 2010”, ið Háskólinn í Reykjavík hevur samskipað. Harafrat verða aðrar føroyskar og íslenskar samfelagskanningar brúktar fyri at lýsa støðuna hjá teimum ungu síðan ár 2000. Serliga verður hugt at familju, skúla og frítíðalívi hins einstaka; tó verða ymiskir trivnaðar- og heilsuspurningar eisini viðgjørdir. Endamálið er at fáa neyvari innlit í gerandislívið og mentanina hjá ungdómi í Íslandi og Føroyum í dag, so at samfeløgini betur kunnu loysa tær stóru avbjóðingar, ið liggja fyri framman innan skúla- og ungdómspolitik. Eisini er ætlanin, at greina ávirkanina, ið globala (og lokala) fíggjarkreppan hevur á yngstu ættarliðini í dag. Fyrilesturin, ið grundar á sosiologisk ástøði, kann geva okkum greiðari fatan av mentanarliga tilfeinginum og virðunum, ið tey ungu umboða og verja.

Um hljóðkerfislegan breytileika í færeysku

Bjarki M. Karlsson, Halldóra Kristinsdóttir, Jón Símon Markússon, Kristín Lena Þorvaldsdóttir, Kristján Árnason, Sigrún Gunnarsdóttir:

Markmið verkefnisins sem við hyggjumst greina frá er að leggja drög að aðferðafræði við rannsóknir á hljóðkerfisbreytileika í færeysku. Lykilhugtök í því sambandi eru skilgreiningar

á hugsanlegum mállýskum eða málsniðum sem teljast mega afmörkuð málbrigði. Að hve miklu leyti er réttlætánlegt að tala um Þórshafnarmál, Klakksvíkurmál, Sandeyjarmál eða suðureyjarmál sem sérstakar mállýskur? Er hægt að sjá merki um mismunandi málstíl eða breytileika eftir aldurshópum eða kynjum? Annað lykilatriði í umfjöllun okkar er tilraun til að skilgreina með skipulegum hætti mállýskubreytur sem rannsaka má og birta um tölfræðilegar niðurstöður. Í fyrirlestrinum munum við gera grein fyrir tillögum að skilgreiningum á þessum breytum. Annars vegar munum við fjalla um „hefðbundnar“ mállýskubreytur, svo sem mismunandi gildi hljóða sem táknuð eru í riti sem *ei* ([ɔi] eða [ai]), *á* ([ɔa] eða [a]) og mismunandi frambrúði lokhljóða í innstöðu orða eins og *bátur* [pɔa^htu:] eða [pɔa:tu:]. Hins vegar munum við leggja drög að skilgreiningum á breytum sem virðast nýrri af nálinni, svo sem stílbundnu brottfalli lokasérhljóða og hækun sérhljóða í hljóðgapi í orðmyndum eins og *dagar* [tija:] (sbr. [dɛ:a:]) og *fáa* [fuwa] (sbr. [fɔ:a]). Í erindinu munum við greina frá bráðabirgðaniðurstöðum byggðum á gögnum, viðtölum og upplestri sem safnað var í Færejum sumarið 2008.

Fallstjórn lýsingarorða í íslensku og færeysku Jóhannes Gísli Jónsson og Kristín Þóra Pétursdóttir

Með samanburðarrannsóknum má sjá að í færeysku hafa orðið ýmsar setningafræðilegar breytingar sem ekki hafa orðið í íslensku. Í þessum fyrirlestri verður fjallað um eitt dæmi um þetta, þ.e. breytingar sem varða þágufall með lýsingarorðum. Þannig eru nokkur lýsingarorð í íslensku sem stýra þágufalli á frumlagi (sbr. *Stráknum er kalt*) en í færeysku hefur nefnifall leyst þágufall af hólmi með slíkum orðum (sbr. *Drongurin er kaldur*). Þá geta ýmis íslensk lýsingarorð tekið með sér þágufallsandlag (sbr. *Hún er lík Jóni; Hann er andvígur tillögunni*) en þetta er greinilega sjaldgæfara í færeysku. Til dæmis er yfirleitt notuð forsetning með lýsingarorðinu *trúgvur* (sbr. *Höfundurinn hefur verið trúgvur móti upprunatekstinum*) en með íslenska lýsingarorðinu *trúr* er eðlilegra að nota andlag í þágufalli (sbr. *Höfundurinn hefur verið trúr frumtextanum*). Þó er ýmislegt á huldu um þennan mun á málunum tveimur en í fyrirlestrinum verður reynt að gefa skýra mynd af fallstjórn lýsingarorða í færeysku nútímamáli og leita skýringa á þeirri þróun sem þar hefur orðið.

Færeyska tilraunaeldhúsið: Breytingar á fallmörkun í þolmynd Þórhallur Eyþórsson

Í þessum fyrirlestri verður fjallað um breytingar á þolmynd í færeysku nútímamáli í samanburði við íslensku og önnur germönsk mál. Breytingarnar eru einkum þrenns konar. Í fyrsta lagi kemur nefnifall í stað orðasafnsfalls (þágufalls) með frumlagi þolmyndar, þ.e. orðasafnsfall varðveitist ekki í þolmynd. Í öðru lagi kemur þolfall í stað nefnifalls á beinu andlagi tveggja andlaga sagna í þolmynd. Þessum tveim breytingum hefur áður verið lýst í málfræðibókum um færeysku en þær eru þó víðtækari en ráða má af fyrri lýsingum. Lítið hefur hins vegar verið fjallað áður um þriðju breytinguna sem hér verður vikið að en það er uppkoma ópersónulegrar setningagerðar sem sver sig í ætt við nýju þolmyndina svokölluðu í

íslensku (t.d. *Það var barið mig*). Þessi setningagerð hefur takmarkaða útbreiðslu í færeysku og virðist einskorðuð við fáar sagnir, einkum tveggja andlaga sagnir (t.d. *Tað bleiv givið gentuni telduna*). Í fyrirlestrinum verður stuðst við niðurstöður úr viðamiklum könnunum sem voru gerðar í Færeyjum á árunum 2008 og 2009. Sýnt verður fram á að færeysku málbreytingarnar eru svipaðar breytingum í öðrum germönskum málum sem málfræðingar hafa deilt um. Þannig er færeyskt samtímamál eins konar tilraunaeldhús málfræðinga og getur varpað nýju ljósi á kenningar um málbreytingar í víðara samhengi.

Keldumáls- og móttökumálsvirkni

Hjalmar P. Petersen

Í hesum fyrirlestrinum verður hugt at teirri feroysku tvímælistómstøðuni, og verður víst, at hon kann lýsast við at nýta heitini hjá van Coetsem (2000), har hann (1) m.a. leggur dent á hin virkna málbrúkaran (agent speaker), (2) vísir, hvussu hesin nýtir tvær mekanismur: móttökumálsvirkni og keldumálsvirkni og (3), hvussu tað eina málið altíð er tað dominanta málið.

Í móttökumálsvirkni, her $DA > FØ$, (undirstriking vísir dominans) lænir hin virkni málbrúkarin serliga orðaforráð frá keldumálinum, meðan lítið er lænt av ljóðum og bendingum, meðan nakað verður lænt av syntaks og diskursbitlum. Í keldumálsvirkni, her $FØ > FØR-DAN$ áotar (imposes) hin virkni málbrúkarin serliga ljóð(skipanina) frá keldumálinum, nakað av bending, men lítið av orðastovninum. T.v.s., at keldumálsvirkni og móttökumálsvirkni eru komplimentar, sum sæst niðanfyri, har dominansur er víst við undirstriking.

	<u>Móttökumálsvirkni</u>	<u>Keldumálsvirkni</u>
	KM (DA) > <u>MM</u> (FØ)	<u>KM</u> (FØ) > MM (FØR-DAN)
	Lán (pull-chain)	Áotan (push-chain)
Orðastovnur:	Nógv	Lítið
Fonologi	Lítið	Nógv
Morfologi	Lítið	Nógv/nakað
Syntaks	Nakað	Nakað
Diskursbitlar	Nakað	Nakað

KM = keldumál, MM = móttökumál. FØ = feroyskt, FØR-DAN = Feroyskt-danskt, t.e. danskt, soleiðis sum feroyingar tosa tað.

Hetta verður víst við serliga data frá K8 databasuni, sum er í Hamburg, og sum fevnir um bæði feroyskt og feroyskt-danskt.

Hildibrandskviða á færeyska vísu

Yelena Sesselja Helgadóttir

Með samanburði á efni hinnar gömlu *Hildibrandskviðu* í norrænum og þýskættuðum textum (*Sniolvs kvæði*, *Ásmundar sögu kappabana*, *Hervarar sögu* og *Gesta Danorum* annars vegar en *Þiðreks sögu*, *Jüngerer Hildebrandslied* og *Kvæði af meistara Hildibrand* hins vegar) tel ég mig hafa m.a. sýnt að *Sniolvs kvæði* sé sjálfstæð útfærsla á efni *Hildibrandskviðu* sem hefur á ýmsum tímum orðið fyrir áhrifum bæði norrænna og þýskra frásagna um Hildibrand en kann að hafa varðveitt þeirra best lykilminni *Hildibrandskviðu*, sonarmorðið sem faðir fremur óviljandi (og deyr sjálfur af harmi). *Sniolvs kvæði* kann því að geyma efni sem hefur hvorki varðveist í íslenskum sögum né norrænum ballöðum.

Í þessum fyrirlestri vil ég leggja áherslu á norrænar heimildir – einkum minni og persónur í frásögnum frá landnámstíð og ballöðum síðari alda – og ræða hvernig og hvenær þær tóku þátt í mótun *Sniolvs kvæðis*. Hvaða atriði kvæðið tók frá norrænum frásögnum (t.d. álagasverð sem er falið en síðar sótt, persónu Ásmundar) og hvers vegna annað efni skilaði sér ekki þangað (bræðravíg o.fl.); hvort líklegra sé að sonarmorðið sé upprunalegt í *Sniolvs kvæði* eða bætt inn á síðari öldum, o.s.frv. Þessi athugun á að varpa ljósi á samskipti Færeyinga og Íslendinga allt frá landnámstíð og fram á 19. öld.

Samskipti Færeyinga og Íslendinga á sviði menntamála

Guðmundur B. Kristmundsson

Í fyrirlestrinum verður rætt um samskipti Færeyja og Íslands í menntamálum og litið bæði til fortíðar og nútíðar. Svo virðist sem þessi samskipti séu í það minnsta af tvennum toga: Formleg samskipti stofnana og ráðuneyta. Þar er um stjórnmalaleg tengsl að ræða, svo sem samskipti ráðuneyta, og formleg samskipti menntastofnana, svo sem háskóla og rannsóknarstofnana. Þá má greina mikilvæg óformleg samskipti þjóðanna sem tengist menntamálum með einum eða öðrum hætti, allt eftir því hvern skilning menn leggja í það hugtak. Þau felast í margs kyns samskiptum og gagnkvæmum áhuga einstaklinga, félaga og fyrirtækja.

Nefnd verða nokkur dæmi um samskipti þjóðanna í menntamálum og í lokin rætt um það hvernig þau megi efla báðum þjóðum til góðs.

Samgöngur milli Færeyja og Íslands frá miðbiki 19. aldar til samtíma

Kristján Sveinsson

Í erindinu verður gerð grein fyrir meginþáttum í samgöngum á milli Færeyja og Íslands frá því að reglulegar siglingar gufuskipa hófust á síðari hluta 19. aldar til samtímans.

Kannað verður hvernig ferðum var háttað á gufuskipatíð og hvaða áhrif þær höfðu. Nokkuð bar á þeirri skoðun meðal Íslendinga, um það leyti sem Eimskipafélag Íslands var stofnað, að viðkoma millilandaskipa í Færeyjum tefði ferðir þeirra meira en gott væri. Þetta verður athugað dálítið og hugað að þætti danska skipafélagsins Det Forenede Dampskibs-Selskab og hins norska Det Bergenske Dampskibsselskab í Færeyja- og Íslandssiglingum. Meðan á síðari heimsstyrjöld stóð virðist hafa verið haldið uppi nokkuð reglulegum ferðum

milli Reykjavíkur og Þórshafnar með báti, og að stríðinu loknu hófust millilandasiglingar á ný.

Þáttaskil urðu í samgöngum milli Færeyja og Íslands þegar reglubundnar flugferðir hófust snemma á 7. áratug síðustu aldar. Greint verður frá upphafi þeirra og þróun. Önnur þáttaskil urðu árið 1975 þegar ferja færeyska skipafélagsins Smyril Line tók að hafa viðkomu á Seyðisfirði að sumarlagi. Sagt verður frá þessu og reynt að meta helstu áhrif þessara samgönguleiða.

Handilsviðurskiptini millum Føroyar og Ísland

Jens Pauli A. Nolsøe

Í fyrilestrinum verður roynt at lýsa handilsviðurskiptini millum føroyingar og íslendingar serliga uml. 1807–1950. Ein lýsing av handilsviðurskiptunum millum Ísland og Føroyar hetta tíðarskeiðið treytar eina frágreiðing um vinnuligu viðurskiptini. Tí fari eg í fyrilestrinum í høvuðsheitum at greiða frá menningini í fiskiveiði og fiskivinnu í Føroyum og vita í hvønn mun hetta viðvíkti Ísland í nevndu tíð

At menningin í fiskiveiði og fiskivinnu í Føroyum viðvíkti Ísland var ivaleyst, tí at báði íslendingar og føroyingar vóru bundnir at korninnflutningi, at teir komu undir norskar/danskar kongar. Føroyinga søga og Rættarbótin frá 1271 tryggjaði føroyingum tvey norsk handilsskip árliga. Gamli Sáttmáli frá 1262 tryggjaði íslendingum 6 handilsskip um árið. Handils- og politisk sambond í báðum oyggjalondum hava verið nær tengd (Íslandske (færöske) handel).

Handilsviðurskiptini millum føroyingar og íslendingar mugu sigast at hava verið í hæddini krígsárini 1940–1945, tá føroyskir reiðarar sendu/leigaðu síni skip til Íslands at keypa ferskan fisk. Skipini sigldu vandasjógv niður til Bretlands, har fiskurin varð seldur fyri gylt av peningi.

Í fyrilestrinum verður roynt, grundað á hagtøl, at strekkja træðrir viðvíkjandi innflutningi og útflutningi millum londini við atliti til, hvørjar íslenskar vørur verða seldar til Føroya og øvut.

Fyrilesturin umrøðir føroysk kapital- og handilsáhugamál í Íslandi og íslenskt áhugamál í Føroyum viðvíkjandi t.d. telesamskipti, fíggar-, handils- og flutningsviðurskipti og í fiski- og alivinnuni í Føroyum tey seinastu tiggju árin.

At enda verður Handilsavtalan millum Føroyar og Ísland (Hoyvíkssáttmálin 2005) umrødd.

Ensím úr færeyskum þorski í PENZIM?

Ágústa Guðmundsdóttir, Bjarki Stefánsson, Hilmar Hilmarsson, Jón Bragi Bjarnason

Ensímtækni efn framleiðir kuldavirka serine próteasa, svo sem trypsín og chymotrypsín í snyrtivörur og náttúruvörur með einkaleyfisvarðri tækni (The Penzyme Technology). Verkefnið sem hér er kynnt var unnið í samstarfi Raunvísindastofnunar Háskóla Íslands, Ensímtækni ehf og Fróðskaparseturs Færeyja. Markmið þess var að rannsaka hvort trypsín úr færeyska þorskstofninum væri að einhverju leyti frábrugðið trypsíni úr Norður Atlantshafþorski og gæti skýrt muninn á vaxtarhraða þessara stofna. Vitað er að trypsín

gegnir mikilvægu hlutverki við niðurbrot fæðu og er því mikilvægt fyrir vöxt. Niðurstöður fyrstu rannsókna gefa til kynna að enginn munur sé á milli trypsína úr færeyskum þorski og Norður Atlantshafþorski. PENZIM húðáburðurinn, framleiddur af Ensímtækni, inniheldur trypsín einangrað úr slógi Norður Atlantshafþorsks. Rannsóknir hafa leitt í ljós að trypsín, virka efnið í PENZIM-áburðinum, vinnur á sjúkdómsvaldandi próteinum sem gæti skýrt virkni hans gegn húðexemi og við græðingu sára. Nýlegar rannsóknir hafa leitt í ljós að PENZIM nýtist hugsanlega gegn sýkingum af völdum herpesveira og vinnur bug á flensuafbrigðinu H3N2 og fuglaflensuafbrigðinu H5N1. Niðurstöður rannsóknanna, sem hér eru kynntar gefa til kynna að unnt sé að nota slóg úr færeyskum þorski til einangrunar trypsíns til notkunar í PENZIM afurðir.

Gudfrøðistreymar og trúarligar vekingarrørslur í Føroyum og Íslandi

Hans Andrias Sølvará

Hesin fyrilestur er ein samanbering av gudfrøðistreytum og vekingarrørslum, sum hava gjørt um seg í Føroyum og í Íslandi. Við vekingarrørslur verður hugsað um átrúnaðarligar rørslur við einum meira persónligum boðskapi, sum hava bjóðað av og/ella ávirkað tann siðbundna kristindómin og fólkakirkjuna í londunum báðum. Tíðarskeiðið er í útgangsstøði ikki avmarkað, men bæði tá tað kemur til heimildir og rørslur, sum hava havt nakra varandi ávirkan, verður tíðarskeiðið í veruleikanum avmarkað til tíðina umleið 1850–1950, ið eisini er tíðarskeiðið, tá tann gamla landbúnaðarskipanin í londunum kom undir trýst. Hesar broytingar eru týðandi partur av grundarlagnum undir teimum átrúnaðarligu broytingunum.

Í søguligum og politiskum høpi eru fleiri líkheitir millum Føroyar og Ísland í mun til fyrst Noreg og síðan Danmark, men hesar líkheitir fækka eftir 1850, tá Ísland legði leiðina úr danska ríkinum, meðan Føroyar gjørdust partur av danska ríkinum. Á tí mentanarliga økinum, serliga viðvíkjandi kirkju og kirkjumálinum, eru stórir munir millum Føroyar og Íslandi, sum røkka heilt aftur til siðaskiftið og sum stóðu við til miðskeiðis í 20. øld. Tað er eitt útgangsstøði í hesum fyrilestri, at munirnir millum tann týdning, sum vekingarrørslurnar finga í Føroyum og í Íslandi fyri ein part, kunnu skiljast við støði í tí sannroynd, at meðan kirkjan og kirkjumálið í Føroyum var danskt til 1939, so gjørdist kirkjan og kirkjumálið í Íslandi longu við siðaskiftinum umleið 1540 íslenskt. Hesi viðurskifti máttu fáa stóra ávirkan á virkseimið hjá vekingarrørslum í londunum. Vekingarrørslurnar í Føroyum gjørdust ikki bara partur av broytingum frá einum kollektivum landbúnaðarsamfelagi til eitt meira individuelt fiskivinnusamfelag; tær gjørdust eisini partur av einum tjóðskaparligum stríði, sum fyri ein part varð vent móti kirkjuni. Í Íslandi, har stríðið fyri fullveldið nærur var av í 1904 og kirkjan hevði verið íslenskt í øldir, var støðan heilt øðrvísi. Har var kirkjan ein partur av íslensku tjóðarbyggingini.